Commissie Eindtermen Accountantsopleiding

Postbus 242
2130 AE Hoofddorp
T (088) 496 04 21
E info@cea.nl
I www.cea.nl

Datum binnenkomst	: 29 oktober 2026	Referentie	: 26/MCEA/02062	Telefoon	: (088) 496 04 21
Bijlage(n)	:	Behandelaar	: Coen Bongers	E-mail	: info@cea.nl

Onderwerp **Reactie Full Finance Opleidingen - Reactie uitvoeringstoets conceptrapport eindtermen 2027**

De uitvoeringstoets bestaat uit het conceptrapport eindtermen 2027 en onderstaand formulier met een aantal vragen (zie volgende pagina en verder).

Reactie uitvoeringstoets Eindtermen Accountantsopleiding 2027

Examencommissie FullFinance Opleidingen

29 oktober 2026

Vraag 1

Biedt het conceptrapport voldoende handvatten voor een vertaling naar een opleidings- en toetsprogramma voor uw onderwijsinstelling, organisatie en/of stagebureau?

Reactie

In hoofdlijnen biedt het conceptrapport naar onze mening voldoende handvatten om te starten met de ontwikkeling van een opleidings- en toetsprogramma. Tegelijkertijd constateren wij dat nog een aanzienlijke vertaalslag nodig is voordat een concreet programma kan worden vastgesteld.

Vanuit onze verantwoordelijkheid als examencommissie is vooral van belang dat helder wordt waar en op welke wijze wordt vastgesteld dat een student/trainee de eindtermen daadwerkelijk op het vereiste niveau beheerst. Integratie van theorie en praktijk mag daarbij niet leiden tot een stapeling van afzonderlijke toetsmomenten. Wanneer een beroepsprestatie of beroepsproduct geschikt is om geïntegreerd kennis, vaardigheden en professioneel handelen aan te tonen, moet het mogelijk zijn dit bewijs ook geïntegreerd te beoordelen.

Wij zien daarom mogelijkheden voor een toetsprogramma waarin authentieke beroepsproducten en beroepsprestaties een belangrijke plaats innemen. Eén beroepsproduct kan daarbij bewijs leveren voor meerdere eindtermen. Waar de beroepspraktijk onvoldoende gelegenheid biedt om bepaalde vereiste beroepsactiviteiten daadwerkelijk uit te voeren, moet daarnaast ruimte bestaan voor aanvullende praktijkervaring en, waar nodig, simulaties.

Wel is nadere duidelijkheid nodig over de kaders waarbinnen onderwijsinstellingen geïntegreerde toetsing mogen vormgeven. Wij achten het belangrijk dat deze kaders voldoende ruimte laten voor verschillende onderwijs- en toetsconcepten en niet alsnog leiden tot een gedetailleerde voorschrijving per afzonderlijke eindterm.

Daarnaast vragen wij om nadere verduidelijking van hoe het begrip 'minder complex object van onderzoek' moet doorwerken in de omvang en diepgang van de theoretische opleiding. In bijlage 4 wordt bijvoorbeeld aangegeven dat bij minder complexe niet-wettelijke jaarrekeningcontroles geen posten met complexe schattingsprocessen voorkomen. Voor de theoretische opleider is daarmee nog niet zonder meer duidelijk of de onderliggende theorie volledig, op hoofdlijnen of vooral gericht op het herkennen van complexiteit en de grenzen van de eigen deskundigheid moet worden behandeld. Zonder nadere duiding kunnen onderwijsinstellingen hierin uiteenlopende keuzes maken, terwijl volledige behandeling van alle complexe situaties anderzijds kan leiden tot onnodige theoretische belasting.

Vraag 2

Welke eventuele concrete knelpunten verwacht u bij de implementatie van de eindtermen 2027 voor uw organisatie? Licht hier uw antwoord toe met de impact die u verwacht en welke randvoorwaarde of oplossingsrichting nodig is.

Reactie

Wij zien als belangrijk implementatievraagstuk de noodzakelijke regie op de integratie tussen theorie en praktijk. Door de verdergaande verwevenheid van beide onderdelen zullen onderwijsinstellingen en praktijkorganisaties intensiever dan nu afspraken moeten maken over onder meer beroepsproducten, begeleiding, beoordeling, aanvullende praktijkervaring, simulaties, erkenning van beoordelingen en kwaliteitsborging. Wanneer iedere combinatie van partijen hiervoor afzonderlijke afspraken moet ontwikkelen, ontstaat naar onze mening een moeilijk uitvoerbaar netwerk van bilaterale afspraken en bestaat het risico op verschillen in uitvoeringspraktijk.

Wij pleiten daarom voor landelijke afstemming en duidelijke regie op deze integratie. Onze voorkeur is dat de onderwijsinstelling de regie voert over het geïntegreerde opleidings- en toetsprogramma, met een volwaardige rol voor de praktijkorganisaties en de praktijkopleiding.

Een interessante oplossingsrichting die tijdens het gesprek van 6 oktober aan de orde kwam, is een model met erkende leerbedrijven, analoog aan de beroepspraktijkvorming in het mbo. In zo'n model zou kunnen worden onderzocht of de onderwijsinstelling de regie kan voeren over het geïntegreerde opleidings- en toetsprogramma, terwijl de kwaliteit van de praktijkomgeving wordt geborgd via erkenning van leerbedrijven door de RPO. Een dergelijk model zou tevens aanleiding kunnen zijn om de huidige functie van stagebureaus opnieuw te bezien.

De nadere uitwerking van een dergelijk model vraagt vanzelfsprekend afstemming met de NBA/RPO, gelet op hun verantwoordelijkheden voor de praktijkopleiding en de daaraan verbonden regelgeving. Daarbij moet helder worden welke verantwoordelijkheden bij de onderwijsinstelling, het erkende leerbedrijf en de praktijkopleiding liggen en hoe de kwaliteit van het geïntegreerde traject wordt geborgd.

Bij deze uitwerking verdient nadrukkelijk ook de positie van kleinere accountantskantoren aandacht. Wanneer trainees voor het voltooien van de praktijkopleiding afhankelijk worden van een breed pakket aan specifieke opdrachten binnen het eigen kantoor, kunnen kantoren die deze opdrachten niet allemaal zelf uitvoeren in een structureel nadeliger positie komen bij het aantrekken en behouden van trainees. Dat achten wij onwenselijk. De inrichting van het stelsel moet daarom voldoende mogelijkheden bieden om ontbrekende praktijkervaring op een andere, geborgde wijze aan te vullen, bijvoorbeeld in een andere werkomgeving en waar nodig via simulaties.

Wanneer voor het behalen van eindtermen praktijkervaring bij een andere organisatie nodig is, moet dit vanuit het opleidingstraject worden gefaciliteerd en georganiseerd. De verantwoordelijkheid voor het vinden van een aanvullende werkplek en het verbinden van begeleiders, beoordelaars en systemen mag niet bij de individuele student/trainee worden gelegd.

Vraag 3

Welke mogelijkheden en uitdagingen ziet uw organisatie specifiek voor het begeleiden en beoordelen van trainees? Benoem concrete gevolgen voor praktijkopdrachten, capaciteit, rolverdeling tussen kantoor en stagebureau en de rolverdeling tussen onderwijsinstellingen en uw stagebureau.

Reactie

Wij zien bij de begeleiding en beoordeling van trainees drie samenhangende uitvoeringsvraagstukken: de beschikbaarheid van geschikte praktijkopdrachten, de inrichting van de begeleiding en de organisatie van de beoordeling. Met name binnen Accountancy-MKB zal niet iedere student/trainee alle vereiste beroepsactiviteiten in de eigen werkomgeving kunnen uitvoeren. Dat geldt naar onze inschatting vooral voor beoordelingsopdrachten, niet-wettelijke jaarrekeningcontroles, overige assuranceopdrachten en beroepsactiviteiten rond overdracht van een onderneming aan kinderen of derden en liquidatie.

Het conceptrapport biedt terecht de mogelijkheid om eindtermen die niet in de eigen werkomgeving kunnen worden behaald in een andere werkomgeving uit te voeren. Wij zien dit als een belangrijke aanvullende route, zeker voor trainees die werkzaam zijn bij kleinere kantoren. Deze route moet echter praktisch worden gefaciliteerd. Het is uiterst onwenselijk wanneer de student/trainee zelf verantwoordelijk wordt voor het vinden van een andere werkplek en voor het organiseren van de aansluiting tussen verschillende begeleiders en beoordelaars.

Waar ook een andere werkomgeving onvoldoende uitkomst biedt, zijn wij positief over de mogelijkheid om simulaties in te zetten. Tegelijkertijd vragen wij om verduidelijking van de formulering in het conceptrapport dat simulaties slechts voor enkele eindtermen en bij uitzondering vervangend voor praktijkervaring kunnen worden ingezet. Met name voor de niet-wettelijke jaarrekeningcontrole binnen Accountancy-MKB kan dit een wezenlijke beperking zijn. Deze beroepsactiviteit omvat negen specifieke eindtermen die gezamenlijk vrijwel de gehele controlecyclus bestrijken. Voor een deel van de MKB-trainees kan een geïntegreerde simulatie van een volledige controle juist nodig zijn omdat deze beroepsactiviteit in de eigen of een andere bereikbare werkomgeving niet volledig beschikbaar is.

Onze voorkeur is daarom om niet het aantal afzonderlijke eindtermen dat door simulaties wordt geraakt te beperken, maar het totale aandeel van de praktijkopleiding dat via simulaties mag worden gerealiseerd. Daarmee kan één geïntegreerde simulatie meerdere samenhangende eindtermen afdekken, terwijl door een overallmaximum wordt geborgd dat een substantieel deel van de praktijkopleiding in de feitelijke beroepspraktijk plaatsvindt.

Wij pleiten daarnaast voor een zo breed mogelijk en kwalitatief geborgd aanbod van simulaties. De student/trainee kan daaruit die simulaties kiezen die nodig zijn als aanvulling op de eigen praktijkervaring. Dat aanbod zou niet alleen de jaarrekeningcontrole en andere assurancewerkzaamheden moeten omvatten, maar ook beroepsactiviteiten uit andere fasen van de cyclus, waaronder overdracht van een onderneming aan kinderen of derden en liquidatie. Daarmee wordt voorkomen dat iedere trainee hetzelfde simulatieprogramma moet doorlopen en kan gericht worden aangevuld wat in de eigen werkomgeving ontbreekt.

Bij zowel een andere werkomgeving als een simulatie moet bovendien helder zijn hoe de beoordeling in het geïntegreerde traject wordt ingebed. Wanneer één beroepsprestatie of beroepsproduct zowel theoretische als praktische eindtermen raakt, moet duidelijk zijn wie beoordeelt, welke deskundigheid daarbij nodig is en in hoeverre één beoordeling door de verschillende betrokken partijen kan worden erkend. Geïntegreerde eindtermen mogen niet leiden tot dubbele beoordeling. Wanneer een beroepsprestatie aantoonbaar zorgvuldig en op het vereiste niveau is beoordeeld, moet die beoordeling waar mogelijk binnen het gehele geïntegreerde traject kunnen worden benut.

Wij achten het uiterst onwenselijk wanneer de verantwoordelijkheid voor het verbinden van verschillende systemen, werkplekken, begeleiders en beoordelaars feitelijk bij de student/trainee terechtkomt. Juist bij een geïntegreerde opleiding moeten de betrokken partijen vooraf duidelijke en werkbare afspraken maken over begeleiding, beoordeling, erkenning van resultaten en onderlinge verantwoordelijkheden.

Vraag 4

Heeft u nog overige opmerkingen ten aanzien van de implementatie binnen uw organisatie?

Reactie

Wij willen bijzondere aandacht vragen voor studenten die hun theoretische accountantsopleiding onder een eerder geldend stelsel reeds hebben afgerond, maar de praktijkopleiding nog niet hebben gestart of nog niet hebben afgerond. Het gaat daarbij niet uitsluitend om studenten die zijn afgestudeerd op basis van de Eindtermen accountantsopleidingen 2016, maar ook om oudere cohorten, waaronder afgestudeerden op basis van de Eindtermen theoretische accountantsopleiding 2008 en erkende programma's uit de periode van het voormalige Examenbureau AA. Voor al deze groepen achten wij het van belang dat een reële en uitvoerbare route naar voltooiing van de accountantsopleiding beschikbaar blijft.

Een theoretische kwalificatie die onder het destijds geldende stelsel rechtsgeldig of erkend is behaald, zou naar onze mening het vertrekpunt moeten vormen voor de overgang naar het nieuwe stelsel. Dat sluit niet uit dat voor bepaalde groepen aanvullende verdieping of actualisering noodzakelijk kan zijn. Wij pleiten er echter voor om eventuele deficiënties niet vast te stellen door voor iedere individuele student de oude en nieuwe eindtermen op punt en komma met elkaar te vergelijken, maar per relevante groep te bepalen welke wezenlijke aanvullende kennis of vaardigheden nodig zijn.

Voor studenten die recent onder de huidige Accountancy-MKB-eindtermen theoretisch zijn afgestudeerd, zou bijvoorbeeld kunnen worden onderzocht of kan worden volstaan met een gerichte verdiepende module jaarrekeningcontrole. Voor oudere cohorten kan worden bezien of daarnaast aanvullende actualisering noodzakelijk is. Daarmee blijft de overgang proportioneel en uitvoerbaar, zonder dat reeds behaalde theoretische kwalificaties feitelijk grotendeels opnieuw moeten worden doorlopen.

Wij achten de voorziene einddatum 2031 met name voor de praktijkopleiding te krap. De praktijkopleiding kent niet alleen een langere looptijd dan de theoretische opleiding, maar is bovendien gevoelig voor omstandigheden die een trainee niet altijd kan beïnvloeden. Ziekte,

zwangerschap, zorgtaken, tijdelijke uitval, verandering van werkgever of het tijdelijk ontbreken van geschikte praktijkopdrachten kunnen ertoe leiden dat een praktijktraject moet worden onderbroken of vertraagd. Een harde einddatum kan daardoor tot gevolg hebben dat een trainee die tijdig en onder de geldende regels aan de opleiding is begonnen, door omstandigheden buiten zijn of haar invloed alsnog niet binnen het oude regime kan afronden. Dat achten wij een wezenlijk risico van de voorgestelde overgangstermijn.

Wij geven daarom in overweging om voor de praktijkopleiding niet uitsluitend een uiterste afrondingsdatum te hanteren, maar te werken met een uiterste startdatum onder het bestaande regime. Een denkbare systematiek is dat trainees uiterlijk 1 augustus 2028 onder het oude regime kunnen starten en dat nieuwe praktijktrajecten vanaf 1 september 2028 onder het nieuwe regime vallen. Wie vóór de uiterste startdatum onder het oude regime is gestart, zou dat traject vervolgens binnen de door de NBA voor dat regime geldende maximale termijn moeten kunnen voltooien. Daarmee ontstaat geen open einde, maar wel voldoende ruimte voor trainees die tijdig onder het huidige regime zijn begonnen.

De concrete uitwerking van een dergelijke overgangsregeling vraagt nadrukkelijk afstemming met de NBA. De NBA draagt wettelijk zorg voor de praktijkopleiding en stelt binnen haar eigen regelgeving de voorwaarden voor toelating, examinering en afronding vast. Uiteindelijk beslist het bestuur van de NBA bovendien over de individuele inschrijving in het accountantsregister. Daarmee ligt het voor de hand dat de NBA binnen de uiteindelijke overgangsregeling mede bepaalt tot welk moment een trainee die onder het huidige regime is gestart nog op basis van dat regime aan de voorwaarden voor inschrijving in het accountantsregister kan voldoen.

Samenvattend

- Bij de vertaling naar het theoretische opleidingsprogramma is nadere duiding nodig van hoe 'minder complex object van onderzoek' doorwerkt in de vereiste theoriediepte, zodat onderwijsinstellingen hierin niet onnodig uiteenlopende keuzes maken en theoretische overbelasting wordt voorkomen.
- Er is duidelijke landelijke regie nodig op de integratie van theorie en praktijk. Onze voorkeur is dat de onderwijsinstelling regie voert over het geïntegreerde opleidings- en toetsprogramma, waarbij een model met erkende leerbedrijven een interessante oplossingsrichting kan zijn.
- De specifieke positie van de MKB-praktijk moet nadrukkelijk worden meegenomen. Niet alle voor de nieuwe eindtermen vereiste werkzaamheden zullen voor iedere trainee binnen de eigen werkomgeving bereikbaar zijn. Dit mag trainees en met name kleinere accountantskantoren niet op achterstand zetten.
- Ontbrekende praktijkervaring moet via een andere, geborgde werkomgeving en waar nodig via simulaties kunnen worden aangevuld. Daarbij mag de verantwoordelijkheid voor het organiseren en verbinden van werkplekken, begeleiding en beoordeling niet bij de trainee worden gelegd.
- Simulaties moeten daadwerkelijk een volwaardige aanvullende route kunnen vormen. Wij vragen om verduidelijking van de beperking tot enkele eindtermen en pleiten ervoor het totale aandeel simulaties te begrenzen in plaats van het aantal eindtermen dat binnen een geïntegreerde simulatie mag worden aangetoond.

- Er is een ruimhartige en praktisch uitvoerbare overgangsregeling nodig voor zowel bestaande trainees als theoretisch afgestudeerden uit eerdere stelsels. Een uiterste startdatum onder het oude regime, gevolgd door afronding binnen de door de NBA geldende maximale termijn, biedt daarvoor naar onze mening een bruikbare route.

Voor ons is daarbij het centrale uitgangspunt dat de overgang naar de nieuwe eindtermen niet alleen inhoudelijk juist, maar ook voor trainees, onderwijsinstellingen en de brede MKB-accountantspraktijk daadwerkelijk uitvoerbaar moet zijn.